

TÜRÜK

*Uluslararası Dil, Edebiyat
ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
2017, Yıl:5, Sayı:9*

Geliş Tarihi: 02.02.2017

Kabul Tarihi: 07.03.2017

Sayfa:128-143

ISSN: 2147-8872

TALİP APAYDIN'IN YOZ DAVAR ROMANINDA HALK BİLİMİ UNSURLARI

Abdullah Uçar*

ÖZET

Halk bilimi, bir ülkede yaşayan halkın kültür ürünlerini, sözlü edebiyatını, geleneklerini, törelerini, inançlarını, mutfağını, müziğini, oyunlarını, halk hekimliğini inceleyerek bunların birbirleriyle ilişkilerini belirten, kaynak, evrim, yayılım, değişim, etkileşim vb. sorunlarını çözmeye, sonuç, kural, kuram ve yasaları bulmaya çalışan bilim dalıdır.

Halk biliminin asırlar aşarak günümüze kadar ulaşmasında sözlü aktarımın önemi büyüktür. Ayrıca yazı ile aktarımın ve uygulamalı aktarımın da etkili olduğunu biliyoruz. Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında halk bilimi unsurlarının nesilden nesile aktarılmasında pay sahibi olan kaynaklardan biri de köy romanlarıdır. Cumhuriyet Dönemi yazarlarından olan Talip Apaydın, köy hayatının önemli unsurlarını romanlarında işlemiş ve bu unsurların gelecek nesillere aktarılmasına vesile olmuştur.

Bu makalede, Talip Apaydın imzasını taşıyan Yoz Davar romanındaki halk bilimi unsurları tespit edildi. Romanda, halk bilimi unsurlarının kullanımı incelendi. Romanda tespit edilen halk bilimi unsurları tasnif edildi. İncelenen bu romanda, halk kültürü ile ilgili olarak alınan pasajlar, romandaki sayfa numaraları ile verilmiştir. Kendi hayatı da göz önüne alınca Talip Apaydın'ın, bu romanında yaşadığı dönemi, coğrafyayı ve halkın kültürünü ustalıkla işlediği söylenebilir.

Anahtar kelimeler: Talip Apaydın, Yoz Davar, Roman, Halk bilimi, Halk bilgisi.

• Öğretmen., Selçuk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Mezunu, Güzelyurt Anadolu İHL, ucarabdullah@gmail.com

FOLKLORIC ELEMENTS IN YOZ DAVAR NOVEL OF TALIP APAYDIN**ABSTRACT**

Folklore is a science, which is trying to find rules, theories and laws, and to solve the problems such as source, evolution, propagation, change, interaction, etc., of the people living in a country by examining their cultural products, oral literature, traditions, customs, beliefs, the cuisine, music, games, folk medicine and determining their relationship to each other.

Oral transmission has an important role in reaching of the folklore, to the present over centuries. We also know that transfers through writing and practice are also effective. In Turkish Literature of the Period of Republic, village novels are of the sources that have a share in transferring the elements of the folklore from generation to generation. Talip Apaydın, an author of the Period of Republic, tried the important elements of village life his novels and provided an opportunity of transferring these elements to future generations.

In this article, the elements of the folklore in the novel “Yoz Davar”, written by Talip Apaydın, were determined. The which extent the elements of the folklore were used in this novel, was studied. Attempts are made to collect and classify the elements of the folklore identified in the novel. The passages quoted from the studied novel, in relation to folk culture, are given in the page numbers of the novel. Taking into consideration also his own life, it can be said that Talip Apaydın studied the period he lived, the geography and the folk’s culture skilfully, in this novel.

Key Words: Talip Apaydin, Yoz Davar, Novel, Folklore, Folk knowledge.

1. GİRİŞ

Türk halk edebiyatı alanındaki araştırmaların kaynağını “halk” meydana getirir. Halkın yaşantısı, örf ve âdetleri, ortaya koydukları kültür mirasları yüzyıllardır araştırmacıların dikkatini çekmiştir.

Köy edebiyatının önemli temsilcilerinden olan ve romanlarını toplumcu bir anlayışla yazan Talip Apaydın, Anadolu insanını, kültürünü yakından tanıyan bir yazardır. Turhal ve Amasya’da öğretmenlik yapmış, halkla iç içe bir hayat sürmüştür. “1959-1960 Turhal” notuyla biten *Yoz Davar* romanında açık, akıcı bir dil ile birlikte bölgenin ağzını da kullanmıştır. Dilin inceliklerini kullanmaktan çekinmeyen Talip Apaydın, kendine özgü bir tarz da oluşturmuştur. “Talip Apaydın’ın ‘en beğendiğim romanım’ dediği *Yoz Davar*’ı kendi diğer yapıtlarından ve birçok Köy Enstitüsü kökenli yazarın yapıtından ayıran bir özellik de romanda ana hikâyeye yazar tarafından ulanmış bir çıkış yolu bildirimi, toplumsal davranış yönemesi bulunmamasıdır.” (Akçam 2014)

Halk bilimi içine halk şiiri, gelenek görenekler, halk veterinerliği, halk tiyatrosu, halk mimarisi, halk mutfağı, halk hekimliği, halk ekonomisi, halk botaniği, halk matematiği, halk takvimi gibi halkı halk yapan pek çok unsur girer. *Yoz Davar* romanında halk bilimi unsurlarından halk hekimliği, dil ve anlatım, argo ve küfürler, lakaplar, inanışlar, köy yaşamı, halk çalgısı ve halka ait diğer gelenekler incelenmiştir.

Çalışmanın amacı, Talip Apaydın'ın *Yoz Davar* romanında yer alan halk bilimi unsurlarını tespit etmektir. Halk biliminin hangi malzemelerini nasıl kullandığını ortaya koyabilmektir. İncelenen bu romanda, halk bilimi ile ilgili olarak alınan pasajlar, romandaki sayfa numaraları ile verilmiştir. Bu pasajlar sıralanırken kitaptaki sırasına yani sayfa numarası önce olandan sonra olana göre verilmiştir. Romanda halk bilimi unsurları defalarca kullanıldığı hâlde çalışmamıza sadece bir örnek alınmıştır. *Yoz Davar*'da pek çok deyim, lakap ile dil ve anlatım unsurlarının kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunun sebebi *Yoz Davar*'ın köy yaşamını anlatan başarılı bir roman olmasıdır. Bu dil ve anlatım unsurlarından pek fazla bilinmeyenlerinin anlamları dipnot olarak verilmiştir. Dipnotlarda Türk Dil Kurumu'nun verdiği anlamlar tercih edilmiştir.

1.1. Yazarın Hayatı

Talip Apaydın 1926'da, Ankara'nın Polatlı ilçesine bağlı Ömerler köyünde dünyaya gelmiştir. Babası İbrahim, 14 yıl boyunca Yemen ve Kafkas cephelerinde; Balkan Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'nda askerlik yapmış vatansever bir köy insanıdır. Annesi Safiye, yarı canlı yarı hasta, o hâliyle köy işlerinin yanı sıra kilim dokumaya çalışan bir kadındır. Safiye Hanım, hayatın ağır yüküne genç yaşta yenilir ve yazar henüz üç yaşındayken annesini kaybeder. Talip Apaydın, ilkokul üçe kadar köy okulunda okur. Boş zamanlarında da ortakçılık yapan babasına yardım eder. Çocukluk döneminde sıtma rahatsızlığı geçiren; sapsarı rengi ve beslenme yetersizliği nedeniyle yaşlılarına göre oldukça cılız olan yazar, köyde "Sarak Keçi" diye çağrılır. Üvey kardeşine özenip okula başlamak isteyen Talip, yaşı küçük olduğu için kaydı yapılmadan okula gidip gelmeye başlar. Gösterdiği azimle kısa sürede okuma-yazmayı söker. Bunun üzerine kaydı yapılır ve 2. sınıfa geçirilir. Üç yıllık köy okulunu bitirdikten sonra yine gösterdiği çabayla, Beypazarı'na gider, devletin yetim ve yoksul köy çocuklarını okuttuğu pansiyonda kalarak 4 ve 5. sınıfları tamamlar. (Mersan 2015: 95)

Talip Apaydın'ın çocukluğu zorluklar içerisinde geçmiştir. Özellikle annesini kaybetmesi yazarın yaşamını ve dünyaya bakışını ciddi bir şekilde etkilemiştir. Kendisinden 13 yaş büyük bir ablası vardır. Halası, ablası ve daha sonra üvey annesinin elinde zor günler geçirerek yetişir. Özellikle üvey annesinin küçük Talip'e karşı davranışları ve attığı dayaklar yazarın çocukluğunun kötü anılarından. (Mersan 2015: 95)

Talip Apaydın, kendisi gibi Köy Enstitüsü mezunu Halise Apaydın ile evlenir. Yaklaşık 65 yıllık mücadelelerini beraber yürüten Apaydın çiftinin Su, Aydın ve Güneş olmak üzere biri kız üç çocukları olur. (Mersan 2015: 98)

Talip Apaydın, 28 Eylül 2014'te, 88 yaşında, Ankara'da tedavi gördüğü hastanede hayatını kaybetmiştir. Baş dönmesi şikâyetiyle gittiği ve yaklaşık iki ay tedavi gördüğü,

Ankara Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesinde hayata gözlerini 99 yaşında yuman yazar, devlet erkânının ve binlerce seveninin katıldığı kalabalık bir cenaze merasiminin ardından, doğup büyüdüğü şehirde, Ankara'da, toprağa verilmiştir. (Mersan 2015: 98-99)

Talip Apaydın, kişisel gelişimi içerisinde edebiyatın farklı alanlarında eserler üretmiş bir yazardır. Üretim sürecinin başında ise daha köy enstitüsü yıllarında oluşturmaya başladığı şiirlerini topladığı Susuzluk (1956) adlı eseri gelir. Ateş Düşünce (1967), Çalgıcı Recep (1970), Öte Yandaki Cennet (1972), Koca Taş (1974), O Güzel İnsanlar (1978), Yolun Kıyısındaki Adam (1979), Aloo Çocuklar (1979), Duvar Yazıları (1981), Kökten Ankaralı (1981), Yangın (1981), Elif Kızın Elleri (1981) adlı eserler yazarın öykü türünde verdiği eserler olarak bilinmektedir. Sarı Traktör (1958), Yarbükü (1959), Emmioğlu (1961), Ortakçılar (1964), Ferhat ile Şirin (1965), Toprağa Basınca (1966), Define (1972), Yoz Davar (1973), Toz Duman İçinde (1974), Tütün Yorgunu (1975), Kente İndi İdris (1981), Vatan Dediler (1981), Dağdaki Kaynak (1981), Merdiven (1985), Biz Varız (1998) adlı eserler yazarın roman türünde verdiği eserler olarak karşımıza çıkarlar. Yazarın ayrıca, Bozkırdaki Günler (1952), Karanlığın Kuvveti (1967) ve Akan Sulara Karşı (1985) eserleri anı türündeki çalışmalarındandır. (Tepe 2012: 51)

1.2. Romanın Özeti

Musa, köyünden uzaklarda bir çobandır. 6 aylığına Köşker'in Mehmet Ağa'ya çobanlık yapmaya başlamıştır. Köyde, ağalar arasında kavga vardır. Bu husumet çobanlara da yansımaktadır. Çoban Musa mümkün mertebe Emin Ağa'nın çobanlarından uzak durmaya çalışmaktadır. Emin Ağa'nın çobanları, Musa'nın çırağını çamura düşürür ama olay büyümmez.

Köyde işçi sıkıntısı vardır. Emin Ağa'nın oğlu civar köylerde işçi arar ama bulamaz. Çoban Musa'ya teklif eder ama Musa kabul etmez. Emin Ağa'nın oğlu Köşker'in davarlarını sattırmak istemektedir. Bu nedenle çobanlarından, Musa'nın dövülmesini ister. Onlar da kabul eder. İşçi bulamayan ağanın oğlu çobanlarından birini pancar işlerinde kullanmak için köye götürür.

Çoban Musa azık getirmek için köye gider. Çırağını sürünün başında bırakır. Emin Ağa'nın çobanları çırağın uyumasını fırsat bilip bir keçi çalarlar. Musa köyden gelince sürüyü sayar ve eksikliği fark eder. Emin Ağa'nın sürüsüne ve çobanlarına bakmaya gider. Vardığında çok geçtir. Çobanlar keçiyi kesmiş, kazanda pişirmektedirler. Çoban Musa çaktırmadan kazanın içine taş, toprak atar. Keçinin paçalarını ve kellesini alıp köye gider. Gece Köşker'in karısına olayı anlatır. Muhtara haber verilir ama muhtar bir şey yapmaz. Musa sürüye döner. Birkaç gün bekler. Olayı denetlemeye gelen olmaz. Emin Ağa'nın oğlu sürüsünü denetlemeye gelince olayı anlatır ve olayın çözülmesini ister. Çözülmediğini görünce de çalınan keçinin yerine Emin Ağa'nın sürüsünden bir keçi çalar.

Çerçi İzzet, Çoban Musa'nın köyünden gelmektedir. Emmisinin bir kadına çöktüğünü söyler. Çoban Musa'nın içine bir kurt düşer. Acaba kendi karısı mıdır?

Emin Ağa'nın çobanları Uzun Ahmet ve Şaşı Rıza, Çoban Musa'ya haddini bildirmek isterler ve dövmeye giderler. Çoban Musa az dayak yer ama çobanları da iyice bir benzeter. O

gün gece sürüye kurt girer, bir koyun yaralanır. Musa koyunu keser ve köye gönderir. Köyden yenilmesi için koyunun ciğeri gönderilmiştir. Pişirirlerken Emin Ağa'nın çobanları kokuyu duyarlar ve acaba bizden koyun mu çaldılar diye merak eder, gider sorarlar. Çoban Musa olayı anlatır.

Köşker hastalanmıştır. Köyde değildir. Çoban Musa, Emin Ağa'nın çobanları kendisine yaklaşmasın diye birkaç defa silah istemişse de ağanın olmaması bahane edilip silah verilmez.

Emin Ağa'nın çobanları bu sefer hazırlıklıdır. İkisi birden Musa'nın üstüne çökerler. Musa fena dayak yer. Ağa hastaneden döner dönmez de Musa işi bırakır.

2. HALK BİLİMİ UNSURLARI

Romandaki halk bilimi unsurlarına geçmeden önce halk, halk bilimi kavramlarının tanımlarına bakmakta fayda vardır.

“Halk, belli bir gelenek içinde oluşmuş yaratma sayesinde birbirine bağlanan, bir ürünü kendisine ait kabul eden bireylerden oluşan topluluktur. Bu topluluğun bütün üyeleri tarafından bilinen ve tanınan halk bilgisi ürününün ne olduğu ise, yine o ürünün kendi metnine, kendi yapısına ve oluştuğu çevre ve şartlara, yani bağlama bağlı olarak ortaya çıkan estetik ve sanat kaygısı olan maddî ve manevî olgularda aranır. Bir başka ifadeyle; metnin, yapısı ve dokusu, oluşturduğu şartlar ve çevre itibariyle kendine has sanat değeri olan bir yaratmaya sahip olduğunu iddia eden herhangi bir topluluk halk kavramı ile ifade edilir.” (Ekici 2007: 8)

Halk kavramından sonra halk bilimi kavramına da bakmak uygun olacaktır. “Halk bilimi, halkın geleneğe bağlı maddî ve manevî kültürünü kendine özgü metotlarla derleyen, araştıran, sınıflandıran, çözümleyen ve halk kültürü üzerinde değerlendirmeler yapan bir bilimdir.” (Tan 2003:9) Bir başka tanım ise şöyledir: “Halkbilim, bir ülke ya da belirli bir bölge halkına ilişkin maddi ve manevi alandaki kültürel ürünleri konu edinen, bunları kendine özgü yöntemleriyle derleyen, sınıflandıran, çözümleyen, yorumlayan bir bilimdir.” (Örnek 1995: 15)

Halk ve halk bilimi kavramlarından sonra halk biliminin unsurlarının neler olduğunu belirtmek lazımdır. Halk bilimi kavramı içine halk şiiri, anlatmalar, kalıplaşmış sözler, gelenek görenekler, bayramlar, inanışlar, oyun eğlence, halk dansları, giyim kuşam, halk sanatları ve zanaatleri, halk veterinerliği, halk tiyatrosu, halk mimarisi, halk mutfağı, halk hekimliği, halk ekonomisi, halk botaniği, halk matematiği, halk takvimi gibi halkı halk yapan pek çok unsur girer. *Yoz Davar* romanında halk bilimi unsurlarından halk hekimliği, dil ve anlatım, argo ve küfürler, lakaplar, inanışlar, köy yaşamı, halk çalgısı ve halka ait diğer gelenekler incelenmiştir.

2.1. Deyimler

Deyimler atasözleri gibi, kalıplaşmış sözlerdir. Bir deyimmin sözcükleri değiştirilip yerlerine, aynı anlamda da olsa, başka sözcükler konulamaz ve deyimmin söz dizimi bozulamaz. (Aksoy 1965: 31) İfadesini daha güçlü kılmak için yazar deyimlere başvurmuştur.

Ağaçların altında kimisi yatmış, **geviş getiriyordu**. (s.21)

“Onu **sulu dereye götürür de susuz getiririm**, anladın mı?” (s.51)

“Senden korkulur arkadaş. Sen **adamın gözünden sürmeyi çalarsın namussuzum**. (s.63)

“Akşam kimsenin **ruhu duymadan hallederiz**.” (s.63)

“Belki **su dökmeye neyi gitmiştir**” dedi. “Hadi yükle heybeleri.” (s.68)

“Aman kardaşım, bir iş çıkarayım deme. Kendisi yok, biliyorsun. Sana teslim bu davar. **Sütüne kalmış...**¹” (s.82)

“Görür onlar. **Burunlarından getirmezsem eğer...**” (s.92)

“Emin Bey’inoğluyla **başa mı çıkılır?** (s.92)

“**Gözünü dört aç**. Gene davar çaldırırsan, kemiğini kırarım.” (s.98)

“Ama siz **ağzınıza yüzünüze buluşturdunuz**. Öyle değil mi, ha?” (s.102)

İnsanoğlu **çiğ süt emmiştir**, belki de yapar. (s.129)

Burnundan soluyor, sık sık yukarı tarafa bakıyordu. (s.151)

Çimene otutup **içini çeke çeke ağladı**. (s.173)

Musa arkalarından söz vurduruyordu. Hiçbirine dönüp **karşılık vermediler**. (s.176)

“**Kafa kafaya vereceğiz**. Öyle bir bulurum ki ben o keçiyi.” (s.195)

“Kalani yarın tamamlarız. **İflahımız kesildi**.” (s.200)

Böyle **davar güdülmez ağa**. **Üstüme geliyorlar**. Bir **bela çıkacak**. (s.201)

İki sopa **aşk ettim**² ki işte o kadar olur. (s.218)

2.2. Ölçülü Sözler

Ölçülü sözler, kafiyeli ve çoğu zaman ölçülü yapılarıyla duygu ve düşüncelerimizi atasözü derecesinde hatırdı tutulur bir biçimde anlatan ifadelerdir.

İyi köpek çıraktan iyidir valla. (s.5)

Bir ağanın şerefi, adamına yedirdiği ile ölçülürdü. (s.14)

Ağır olsun da paşa diyelim oğlum. (s.27)

“Haydi yiyelim canım” dedi. “**Aklımızda duracağına karnımızda dursun**.” (s.183)

¹ İnsanlığına, namusuna kalmak.

² Hızla vurmak

“İnsan aldığı işi sonuna dek götürmeli” dedi. (s.225)

2.3. Yeminler

Yemin, karşısındaki kişiyi inandırmak için Tanrı’yı ve kutsal değerleri şahit göstererek yapılan bir çeşit kalıplaşmış sözdür. Yeminler halk arasında kasem, and, şart gibi isimlerle de adlandırılmıştır. Lakin romanda yemin kasten yapılmaz. Genellikle ağız alışkanlığıyla söylenmiş sözlerdir.

*“Bana bak arkadaş, bana Şaşı rıza derler. **Anam avradım olsun, ben köyde...**” (s.24)*

*Ne diyorsun arkadaş, iyice tuzlayıp da kendi yağıyla kavurunca... **Anam avradım olsun...** (s.50)*

2.4. Beddualar

Beddua, lânet, inkisar, belâ ve gazap ifâde eden menfi sözlerdir. Farsça “bed” ve Arapça “dua” kelimelerinin birleşmesinde yapılan bu tabir “kargış” ve “ilenç” kelimeleriyle de karışılmaktadır. (Elçin 2000: 662)

Karşılaştığı kötülüklerle zarar gören, uğradığı haksızlığa tepki vermek isteyen duyan insanoğlunun en çok tercih ettiği şey bedduadır. İnsan, kızgınlığını, nefretini beddualarla yatıştırmaya çalışır. Beddualar insanın, kötülüğün cezalandırılmasını istemesi için yapılan dileklerdenidir.

*“**Dökülekalsın senin gibi ağa!** Bizim oralarda olsan kır korucusu yapmazlar seni.” (s.13)*

*“**Sırtı tenesire gelesice**” dedi kadın. “**Eteri dökülesice...** Onların adamı, gider mi hiç?” (s.85)*

*“**Naha boynun altında kalsın, dürzü...**” diye söylendi. (s.211)*

2.5. Argo ve Küfürler

Argo ve küfür, olumsuz davranışlar karşısında insanların öfkelerinin kelimelerle dile getirilmesidir. Argo ve küfür, anlatılamayacak kızgınlıkları birkaç kelime ile anlatır. Bu tür sözler, içinde bulunulan sosyal yapıya ve kişinin ahlaki düzeyine göre değişik şekillerde kendini gösterir.

Yoz Davar, bir köy romanı olduğu için ve daha çok da konu çobanlar ekseninde döndüğü için çobanların küfürlü konuşmalarının olmasının romana doğallık kattığı söylenebilir.

*Eyt eyt eyt! Hele **dürzünün** mallarına hele! (s.4)*

*“Hele **deyyus**” dedi. “**Namussuz seni!**” (s.5)*

*“**Vay ırzı kırıklar. Bilirsiniz işinizi dürzünün çobanları!**” (s.9)*

*“**Deyyus oğlu deyyus! Yoğurt ekmele gün geçer mi bu kırlarda? İdare etsinmiş. Ananın dinini...**” (s.14)*

“**Hastir dürzü!** Çoban ağana dedirme bak.” (s.15)

Sattıralım şu **pezevenge** davarı. (s.22)

“Ula deyyuslar! Nasıl **bok** yemek bu?” (s.41)

“**Vay ırzı kırıklar vay!** Kendi keçimi yeseler canım yanmaz. Çalışır, kazanırız gene. Elin bir emanet malını, sütümüze havale edilen... **Vay orospu dölleri vay!** (s.91)

“**İt oğlu itler** sizi! Alçaklar! Kalıbına tükürdüklerim.” (s.151)

“Uyurken yakalayalım **kerhaneciyi**. İkimiz birden çökelim başına. İşini bitirelim. (s.218)

2.6. Hitaplar

Günlük konuşmalar içinde hitaplar en fazla kullanılanlardır. Hitaplar zamana, mekana, kültüre ve kişisel özelliklere göre farklılık gösterebilmektedir. Hitaplar söyleyişe farklı bir tarz katarak vurgu görevi de yapmaktadır.

Romanda hitaplar kimi zaman insanlara yöneltilirken kimi zaman da hayvanlara hitap ederken kullanmıştır.

“**Ula Akkuş**” dedi. Köpek arkasındaydı hemen. Başını kaldırıp kuyruğunu salladı. (s.4)

“**Bre aman dünya! Ula** çırak denen dürzünün oğlu! (s.8)

“Ne oldu **lan**, nereden geliyor bu et kokusu? Davar mı çaldırdık yoksa?” (s.172)

“**Ağaa!**” dedi. “Ağa, ağa!

“He.”

Kalkıp oturdu çoban. Çevresine baktı. (s.212)

2.7. Lakaplar

Lakap, kişinin kendi seçtiği, seçebileceği, değiştirebileceği bir unvan değildir. Bu unvanı çevresindekiler ya da halk takar. Genelde her lakabın, lakap verilen kişiyle bir bağlantısı vardır.

Lakaplar, kişinin ailesinden ve sülalesinden, fiziksel özelliğinden, kişisel tutum ve davranışlarından ve kişinin başından geçen birtakım olaylardan kaynaklanan takma adlardır. (Akkın 2012: 113) Romandaki hayvanlara verilen isimler de bu bölüme dahil edilmiştir.

Kapı gibi adamlar her biri. Şükrü çoban, **Uzun Ahmet**. Hepsinin rezili de Rıza. **Şaşı Rıza**. (s.1)

Akkuş söndü. Kızının üstüne oturup soluklanmaya başladı. Ağzının içi kıpkırmızıydı. (s.4)

“Ula aferin **Kancık**” dedi çoban Musa. “Böyle olması işte. Böyle işe yaramalı köpek dediğin. (s.5)

“**Yatakçı Ali** pişirir kotarır, koyardı önlerine.” (s.14)

Son gittiğinde **Hamdi'nin Aysa** 'yla konuşmuştu. (s.25)

O muhtar... O **Sakızcı Recep** deyyusu... (s.28)

Bizim köylü **Hot Ali** de böyle çalar. (s.38)

Dörtgöz, İngiliz, Karabaş... Hepsi de iyi köpeklerdi. (s.46)

Kır İzzet, Kırbız köylerinden olurdu. Köyleri gezer, çerçicilik yapardı. (s.125)

Köşker'in Mehmet Ağa, bacağına bir pijama donu, sırtında kara paltosu, avluda bir odun kütüğüne oturmuş, komşulara hastane yaşamını anlatıyordu. (s.227)

2.8. Dil ve Anlatım

Konuşma çeşitliliği ülkemizin değişik yerlerinde karşılaşılan kültürel bir zenginliktir. Farklı telaffuzlar ağızlarda olduğu gibi zamana, mekâna, yöreye hatta mahalleye göre değişik şekillerde kullanılabilir.

Zenginin gözü dürzü. Irmak kıyısındaki çifliğinde dört traktör birden çalışır. Altında taksi herifin. Hey **gidi** be! (s.2)

Bu keçi milletinde bir **yanazlık**³ var zati. Koyun davarı nerde, keçi davarı nerde? (s.3)

Davar başına üçer **pangınot** verdiler, verdiler. Vermediler, atıp sopaları yürüyeceğiz köylerimize. (s.3)

“Allah Allah...” dedi. “**Demincek** vardı yahu. (s.4)

Kancık'la ikisi bekliyorlardı koca sürüyü. İki de yavruları vardı ama onlar **gölezdiler**⁴ daha. (s.5)

Ula **yezitler**⁵ ... İşiniz gücünüz **hunzurluk**. Yalnız sizi gütsen kolaydı ama... (s.6)

Irmağa **çimmeye** giderdi, kim bilir? (s.6)

“Böyle çingenelik görmedim. Gittikçe **kısmıklaşıyor**⁶ be!” (s.13)

“Çıkar da **yuğ** üstünü başını” dedi gelince.

“Köy daha da sıcak vallahi. Burada yaşıyorsunuz **kahpecikler**.” (s.20)

“Yedik beyim, tamam. Doyduk **zati**.” (s.21)

“Ağalarında **meymenet** yok ki, kendilerinde olsun.” (s.34)

“Ne istersiniz köpeğimden? **Keyhası** mısınız? (s.41)

Ula insan malına bu kadar **hayın** olur mu? (s.45)

Zayıf yapılı, **sarak** bir çocuktü. (s.51)

³ Ters, huysuz.

⁴ Köpek yavrusu

⁵ Nefret edilen kimseler için kullanılan bir söz

⁶ Cimri

“Gelip **taklaş**ırlar sanıyordum ama **habar**ları yok demek.” (s.61)

“Biraz dirice olsaydı bari, kavgada mavgada işe yarardı. Şunu bak, **tukılın**⁷ biri.” (s.67)

“Ula sende **kontaklık** var mı biraz? Alayokuş’un başına gidilir mi gece yarısı?” (s.84)

“Daha sebze çıkmamış mı köyde?” dedi. “Domates **büber** neyi şöyle?” (s.115)

“Meydan okuyor **yavu**. Anama sövse bu kadar dokunmaz valla.” (s.122)

“Nasıl dayanılır bu **bungunluğa**?” (s.132)

Sopayı **kuvaşlamış**⁸, vurmaya hazırlanmıştı. (s.150)

“Durun bre, nereye gidiyorsunuz **soykalar**⁹! Hişt geh geh...” (s.163)

Dönüp baktı, köy yolundan sepetler, **tezgereler**¹⁰ yüklü bir araba geliyordu. (s.178)

Çamurlar kuruyup kalmıştı öylece. Sel kalıntıları, **çepeller**¹¹ duruyordu. (s.182)

Köşker’in kayını Mustafa, **yabayı**¹² saman yığınınına sapladı. (s.200)

“Taklaşma kardaşım, **allasen**¹³ taklaşma. Uzak dur. Sabret.” (s.202)

İki sopa aşk ettim ki işte o kadar olur. Biri tam kafaya geldi **ellam**¹⁴. (s.218)

2.9. Halk Mutfağı

İnsanların yaşamlarını sürdürmeleri için gerekli olan en temel unsurlardan birisi diyebileceğimiz yeme ve içme, halk biliminin önemli dallarından birini oluşturmuştur. İnsan yaşamını sürdürmek için yemek ve içmek zorundadır. Yemek ve içecek türleri geçmişten günümüze sürekli artmış ve bu ihtiyaçların karşılanması halk mutfak kültürünün doğmasını sağlamıştır. (Cabur 2006: 248) Romanda daha çok Çoban Musa’nın azığı ile yer almıştır.

Arkasını ağaca dayadı. Koynundan **tütün torbasını** çıkardı. (s.11)

Ortaya kirli bir çıkın serip, üstüne **bazlama ekmek**, **torba yoğurdu** çıkardı. İki baş da **kuru soğan** koydu.

“Başka bir şey yok mu?”

“Yok” dedi çırak. “**Bulgurla tarhana** var.” (s.13)

“**Taze fasulye mi, kıymalı pilav mi?**... Bazen **pekmez peltesi** bile yapardı belki.” (s.14)

“Bir yandan **un helvası** yapardık. Bir yandan da oyun, eğlence...” (s.39)

Bulgur pilavı göz göz olmuş, buğulanarak soğuyordu orada. (s.44)

⁷ Küçük parça, tane

⁸ TDK derleme sözlüğünde “koyalamak, sürmek” olarak anlam verilse de cümleye “kavramak” anlamı uygun düşmektedir.

⁹ Yaramaz, huysuz, aşağılık

¹⁰ Yapılarda harç taşımaya yarayan, tahtadan yapılmış, iki kişinin taşıdığı bir çeşit araç

¹¹ Çamur, pislik, bulaşık, kir

¹² Arpa ve buğdayı savurmaya yarayan tahtadan yapılmış büyük çatal

¹³ Allah’ımı seversen

¹⁴ Herhalde, galiba, zannedersen

2.10. Halk Giyim Kuşamı

Yoz Davar bir köy romanı olduğu için halk giyim kuşamıyla ilgili özellikle de çobanların kıyafetleriyle ilgili unsurlar bulunmaktadır.

Çoban Musa postallarını, topukları delinmiş ak yünden örülme çoraplarını çıkardı. (s.10)

Dar külot pantolonu, sarı çizmeleri vardı. Gömleğinin yakalarını ceketinin üstüne çıkarmıştı. (s.20)

Başında hasır şapka, gözünde kara gözlük vardı. (s.20)

Sırtında, heybeler, kepenekler yüklü eşeği sürüyordu. (s.46)

Yeldirmeli¹⁵ köylü kadınlar bakınıyor, söyleyecek bir şey bulamıyorlardı. (s.56)

2.11. Halk Hekimliği

Halkın, imkânları olmadığı ya da başka sebeplerle doktora gidemeyince veya gitmek istemeyince, hastalıklarını tanılama ve sağaltma amacı ile başvurduğu yöntem ve işlemlerin tümüdür. (Boratav 1999: 122) Boratav'ın da belirttiği gibi halk hekimliği, imkânların sınırlı olması ya da ümitlerin tükenmesi durumunda başvurulan bir yöntemdir. Modern tıbbın; "Bizim yapacağımız bir şey kalmadı." demesiyle tükenen ümitler, halk hekimliği ile birlikte yeniden canlanır. (Alptekin 2011: 90)

Sarsın diye kara sakız yolluyordu boyuna, dedete suyu yolluyordu. (s.4)

Omzuna baktı. Gömgök olmuştu orası. Şişmişti. Fena acıyordu. Gömleğini düzeltirken dişlerini sıktı. "Taze posttan sarmalı buraya" diye düşündü. "Şişini indirir. Sızısını da alır biraz." (s.167)

Akkuş yarasını yalıyordu... "Dur hele biraz tütün basalım, iyi gelir." (s.167)

Yaralarına kara sakız sarmıştı. (s.177)

2.12. Halk Çalgısı

Halk aslında birçok çalgı kullanmaktadır. Bunlardan bir kısmı yöresel, bir kısmı ise tüm Türkiye'ye yayılmış çalgılardır. Davul, zurna, kaval, bağlama, kemençe, kaşık en bilinenleridir.

Şükrü çoban ağacın köküne yaslanmış gene her günkü gibi kavalını çalıyordu. (s.14)

Şaşı Rıza oturduğu yerde ayaklarını birbirine vuruyor, bazen de eliyle davul çalma taklidi yapıyordu. (s.14)

Yukardan Şükrü çobanın kavalı duyuluyordu. (s.38)

2.13. Halk Matematiği ve Ölçüsü

¹⁵ Kadınların çarşaf yerine kullandıkları, baş örtüsü ile birlikte giyilen hafif üstlük

Halkın günlük işlerinde, alışverişinde, her türlü değiştirme işleminde vb. hesaplama gerektiren durumlarda kendi kendine geliştirdiği ölçü birimlerini kullanmasına halk matematiği denir. (Artun 2010: 221)

Ben ağa olsam, koyun başına üç veririm, keçi başına iki. İşin hakkı bu. (s.3)

Geleli iki ay oldu, dört ay var daha önümüzde. (s.4)

Yirmi otuz günlük sakalı vardı, kapkara fırça gibiydi yüzünde. (s.6)

On üç-on dört yaşlarında, yuvarlak yüzü bir çocuktü. (s.12)

“Gördün mü ağayı?” dedi Rıza. “Ağa dediğin böyle olur. Beş lirayı atıverdi önümüze.” (s.24)

“Sen düşün taşın da bir karar ver. O üç yüz seksen dediyse, ben dört yüz yaparım ücretini. İstersen kışın da kalırsın. Yıllığın sekiz yüz-dokuz yüze gelir. (s.30)

Bizim oralarda da tarla kıt. Yarım evlek¹⁶ için kardaş kardaşı öldürür. (s.54)

2.14. Halk Botaniği

Halkın bitki dünyasıyla ilgili bilgi ve uygulamalarını derleyip değerlendiren bilgi dalına, halk botaniği (halk bitki bilimi) adı verilir. Halkın bitkilere verdiği adlar, bitkileri sınıflamada izlediği ölçütler, bitkilerden yararlanma yollarına dair bilgiler, inanışlar ve uygulamalar halk botaniği araştırmaları içinde yer alır. Halk botaniği araştırmalarında evlerde veya kırlarda yetişen bütün çiçekler, meyveler ve sebzeler araştırma kapsamındadır. (Kültürel Bellek, 2011)

Kuru yavşan kimmelerinden başka bir şey görünmüyordu. (s.4)

Çakırdikenler, sığırkuyrukları, yer yer pürenler... “Buralarda bayağı ot var” diye düşündü kendi kendine (s.53)

Söğüdün köküne yaslanıp başını dayadı. Belini ileri verdi. Bir iyice gerindi. (s.61)

Pürenler, yavşanlar, ara sıra hâlâ yeşil kalmış ayırkotları... (s.91)

Yeşil ayırklar, sunaneleri, türlü çayır otları... (s.180)

Çayral mıydı, baldıran mı, öyle bol sulu, gümrah bir ot. (s.182)

2.15. Halk Taşıtları

Motorlu araçlar da dahil olmak üzere halkın kullanmış olduğu tüm araçlar bu başlık altında değerlendirilebilir. Bu romanda özellikle eşek hem kişi taşımada hem malzeme taşımada kullanılmıştır.

Zenginin gözü dürzü. Irmak kıyısındaki çiftliğinde dört traktör birden çalışır. Altında taksi herifin. Hey gidi be! (s.2)

Çoban Musa, boş heybeler ardılı kara eşeğe binmiş, bacaklarını sallaya sallaya gidiyordu. (s.53)

¹⁶ Dönümün dörtte biri kadar olan alan ölçüsü

Traktörün üstündeki adam bir yerleri kurcalayarak motoru çalıştırdı. (s.55)

Oralarda köylüler çalışıyorlardı. Kimisi tırmık çekiyor, kimisi **alaçıklı arabalarla sap taşıyordu.** (s.145)

Geride bir takırtı duydu. Dönüp baktı, köy yolundan sepetler, tezgereler yüklü bir **araba** geliyordu. (s.178)

Altındaki **at Emin Bey'in oğlunun attıydı. Çerkez işi eğerinden tanımişti.** (s.185)

2.16. Halk Mimarisi

Halk mimarisi, halkın kendisi için oluşturduğu nesnel yaşam çevresidir. Buna göre meskene yardımcı yapılarla (ambar, samanlık, ahır, kiler, tandır evi, serender vb.) köyün ortak kullanım alanları (köy odası, kahve, değirmen, çeşme, yol, köprü, tekke, türbe, mezarlık vb.) halk mimarisi içerisinde incelenmektedir. (e-kitap)

Zenginin gözü düzrü. Irmak kıyısındaki **çiftliğinde dört traktör birden çalışır.** (s.2)

Ortada **kiremit çatılı, ak boyalı cami, bir de Emin Bey'in iki katlı evi, onların çevresinde öbür toprak evler...** (s.54)

2.17. Köy Yaşamı

Köyler, şehirlere göre kültür değişiminin, başka bir ifadeyle değişimin daha az görüldüğü yerlerdir. Kişilerin kültür durumları aynen yansıtılmıştır. *Yoz Davar'* da da köy yaşamı, yabancı etkiden uzak, kendine özel doğallığı ile karşımıza çıkıyor.

En öndeki teke **boynundaki çanı tangırdatarak kaçtı.** (s.4)

“Ne yaptırdı?” “Harmanda **düven sürdürdü.**” (s.12)

“Git **güğümü** doldur gel yukardan” dedi. (s.13)

“Her biri ayı gibi köpeklerdi. **Boyunlarında çengelli zincir.**”

Kemik saplı bıçağı uzattı. Çırak eğilip baktı şöyle. (s.38)

Heybeden ekmek çıkardı. (s.44)

Çırak **ağaç kaşığı** almış, yemeğe hazırlanmıştı. (s.44)

Adam boyu ekinler ki **tırpan** kesmez. (s.54)

Köyün kıyısında harmanlar vardı. Bir adam **atlar koşulu düvenle harman sürüyordu.** (s.55)

Yatakçı Ali keçinin kulaklarına baktı. Emin Bey'in **eni**¹⁷ değildi. Büsbütün şaştı. (s.62)

Mustafa **sedirin üstündeki yatağa uzandı, bir daha kımıldamadı.** (s.87)

“Ne sattıyorsun?” diye sordu.

“Hiç canım. Biraz domates biber götürelim dedik.”

¹⁷ Hayvanlara ya da eşyaya vurulan damga, işaret

“Öyle mi, kaçta satıyorsun bunları?”

“*Parayla satmıyoruz. Buğdayla arpayla değişiyoruz.*” (s.178)

2.18. Oyun, Eğlence

Toplumsal hayatın kişiler açısından eğlenceli bir bölümü olan ve insanın dinlenip günlük olayların stresinden uzaklaşmasını sağlayan halk bilimi unsurları oyun, eğlencedir. Oyun sadece çocuklara mahsus değildir. *Yoz Davar*'da da bir oyun örneği vardır.

Çırakla Samit çoban söğütlerin altına oturmuşlar, dokuztaş oynuyordu. Kumun üstüne iç içe üç çerçeve çizmişlerdi. Çırak kuru davar kığlarını almıştı, Samit da çöpleri. (s.60)

2.19. İnanışlar

İnanç, sözlük anlamı ile “kişice ya da toplumca, bir düşüncenin bir, olgunun, bir nesnenin, bir varlığın gerçek olduğunun kabul edilmesi” demektir. (Boratav 1999: 7)

İnançlar insan hayatında önemli bir yer tutmuştur. Zamana, mekâna ve topluma göre inanış türleri değişmektedir. Bu inanışlar; dinî inanışlar, tabiat olaylarıyla ilgili inanışlar, canlı ve cansız varlıklarla ilgili inanışlar, nazar, büyü gibi şekillerde karşımıza çıkar.

“*Karga için uğuruz kuş derler. Ula git başımdan meymenetsiz.*” (s.133)

“*Korkak dürzü. Boşuna dememişler uzun adamda akıl arama diye. Meymenetsiz pis...*” (s.172)

“*Yeşil ayırıklar, sunaneleri, türlü çayır otları... iştah açar öyle ya.*” (s.180)

2.20. Türkü

Pertev Naili Boratav, türküyü ezgi ile söylenen halk şiirlerinin her çeşidini göstermek için en çok kullanılan ad şeklinde tanımlamıştır. (1999: 150) Hem anonim hem de bir âşığa ait olarak söylenen türküler halkın ortak duygularının tercümanıdır. Halkın samimi duygularını ifade etmesi nedeniyle türkülerimiz çok sevilir.

“Başladı gene. Anan da bu türküyle gelin oldu yavrum. Asıl bakalım...”

Ayşam nerden gelin, yayladan

Ben de seni bilemedim

Yandım şeker Ayşam

Kolundaki helkeden

“Ho hoo... ho ho! Breh breh breh! Keçi keçi! He he hee!”

Ayşam nerden gelin, dereden

Ben de seni bilemedim

Yandım şeker Ayşam

Başındaki bereden

Ayşam nerden gelin, Uşak'tan

Ben de seni bilemedim
Yandım şeker Aşam
Belindeki kumaştan (s.32)

SONUÇ

Türk romanı içerisinde toplumcu gerçekçi bir anlayışla romanlarını yazan Talip Apaydın, Anadolu olmanın ve Anadolu'da öğretmenlik yapmanın getirdiği bir avantajla Anadolu insanını ve folklorunu yakından tanıyan yazarlarımızdandır.

Bu çalışmada Talip Apaydın'ın *Yoz Davar* romanında halk bilimi unsurlarını belirlemeye çalıştık. Romanda halk bilimi unsurlarından bazılarını rastlanmıştır. Rastlanan unsurlar ve romandan alınan cümle/pasaj sayıları şöyledir: Deyimler 18, ölçülü sözler 5, yeminler 2, beddualar 3, argo ve küfürler 10, hitaplar 4, lakaplar 10, dil ve anlatım 27, halk mutfağı 6, halk giyim kuşamı 5, halk hekimliği 4, halk çalgısı 3, halk matematiği ve ölçüsü 7, halk botaniği 6, halk taşıtları 6, halk mimarisi 2, köy yaşamı 11, oyun 1, inanışlar 3, türkü 1. Rastlanan unsurlardan bazıları defalarca kullanıldığı hâlde sadece bir örnek alınmıştır. Yazar, bu unsurları kullanırken üslubunu ve roman tekniğini bozmamıştır. Ustaca kullandığı halk bilimi unsurları, romana ayrı bir canlılık ve zenginlik katmıştır.

Günlük hayatla iç içe olan atasözleri, deyimler, dua ve beddualar, yeminler, selamlar, argo ve küfürler, Talip Apaydın'ın bu eserinde oldukça doğal kullanılmıştır. Bu sebeple okuyucu tarafından yadırganmaz. Halka mal olmuş sözler ve kalıplar anlatımların içinde ustaca kullanılmıştır.

Sonuç olarak Talip Apaydın, bu romanında halkın yaşayışını, bizi biz yapan unsurları gerçekçi olarak bilinçli bir şekilde işlemiştir. Bu da Talip Apaydın'ın halkın kültürüne yabancı bir aydın olarak yaşamadığının bir göstergesidir.

KISALTMALAR

SBE	Sosyal Bilimler Enstitüsü
SGT	Son Güncelleme Tarihi
EBE	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
ET	Erişim Tarihi

KAYNAKÇA

- AKÇAM Alper. "Yoz Davar'da Grotesk Halk Kültürü", **Berfin Bahar Dergisi**, S:201, Berfin Basım Yayın, İstanbul 2014; <http://alperakcam.com.tr/yozdavar.pdf>, (ET: 27.11.2016)
- AKKIN Mehmet Halil (2012). **Fakir Baykurt'un Romanlarındaki Halk Bilimi Unsurları**, Bozok Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yozgat.
- AKSOY Ömer Asım, **Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1965.
- APAYDIN Talip, **Yoz Davar**, Literatür Yayıncılık, İstanbul, 2008.

- ARTUN Erman, **Türk Halkbilimi**, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2010.
- BORATAV Pertev Naili, **100 Soruda Türk Folkloru**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1999.
- ÇOBANOĞLU Özkul, **Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2008.
- EKİCİ Metin, **Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri**, Geleneksel Yayınları, Ankara, 2007.
- ELÇİN Şükrü, **Halk Edebiyatına Giriş**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2000.
- GÜNAY Umay, “Osmanlı İmparatorluğu ve Türk Halk Kültürü”, **Osmanlı Kültür ve Sanat**, C: 9 (1999), s.23-50.
- Halk Mimarisi**, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,80990/halk-mimarisi.html>, (ET: 27.11.2016).
- Halk Bilgisi**, Kültürel Bellek, <http://www.kulturelbellek.com/halk-bilgisi/> (SGT: 23.05.2011 / ET: 27.11.2016).
- KILINÇ CABUR Ayşegül (2006), **Tarık Buğra'nın Romanlarındaki Halk Bilimi Unsurları Üzerine Bir İnceleme**, Selçuk Üniversitesi SBE, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- MERSAN Ahmet (2015). **Talip Apaydın'ın Öykülerinde Çocuk**, Mersin Üniversitesi EBE, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin.
- ÖRNEK Sedat Veyis, **Türk Halkbilimi**, Bilgesu Yayıncılık, Ankara, 1995.
- ÖZER Bülent, **Tarih Dersleri Yardımcı Ders Kitabı**,
- TAN Nail, **Folklor (Halk Bilimi) Genel Bilgiler**, Kitap Matbaacılık, İstanbul, 2003.
- TEPE İsmail Eren (2012). **Talip Apaydın'ın Eserlerinde Çocuk ve Eğitim Teması**, Çanakkale OnSekiz Mart Üniversitesi EBE, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2012, Çanakkale.